

Zachraňme rádio Svobodná Evropa?

27.3.2025 - Jiří Randula | Svobodní

Náš nejdražší, neboť nejzbytečnější ministr Dvořák si našel nové hobby. Poté co americká administrativa oznámila záměr ukončit financování rozhlasové stanice Rádio Svobodná Evropa / Rádio Svoboda, jejíž vysílání je v době všudypřítomného internetového zpravodajství již přeci jen poněkud obsoletní, rozhodl se ministr Dvořák, že to bude právě on, kdo nám proslulou stanici zachrání pro příští generace. K tomu nyní dává dohromady „koalici ochotných“ (kolikátou už?), jež se nezastydí, zanoří ruku hluboko do kapes evropských daňových poplatníků, vytáhne z nich potřebný třímiliardový svazek bankovek a nakrmí jím slavné rádio, jemuž zlý a nehodnotový americký prezident naordinoval půst. Vypadá to tedy, že náš pan euroministr možná pracuje přímo pro Trumpa. Málokdo se totiž lépe než on snaží naplnit jeho plán „Amerika vydělá - Evropa zaplatí.“

V souvislosti se šlechtným ministerským plánem na páchání celosvětového dobra mi to nedá nenapsat pár postřehů týkajících se této proslulé „štvavé vysílačky“, jež u nás svého času pomohla vyhnat bolševika.

Měl jsem příležitost ve Svobodné Evropě v první polovině první dekády tohoto tisíciletí nějaký čas pracovat – jako „Digital audio trainer“, neboli školitel zvukové techniky. Mým úkolem bylo (na)učit zahraniční techniky a redaktory obsluhovat vysílací, záznamovou či produkční studiovou techniku, a z pozice trpělivého lektora pomáhat zavádět do jednotlivých servisů nový broadcastingový software.

Provoz RFE/RL je totiž specifický tím, že vysílání i střih pořadů zde musí vždy zajišťovat rodilí mluvčí, z toho prostého důvodu, že český zvukař/studiový technik asi jen těžko rozezná, kde má stříhnout větu třeba v Arménštině či Čerkesštině. A rodilých mluvčích všech možných jazykových mutací, jimiž RFE/RL vysílá, kteří by současně měli potřebné technické znalosti bylo pochopitelně jako šafránu, takže k nám na školení přicházeli zpravidla lidé čímkoliv podobným zcela nedotčení.

Byla to pro mě velmi zajímavá a cenná empirie, jež mi dala příležitost sledovat vcelku zblízka lití cizích peněz do černé díry.

Naše historická zkušenost s vysíláním stanice v době totality, s sebou nese určitá nevyhnutelná zkreslení, vyvolávající v nás i dnes představy o utiskovaném pašunském pěstiteli makovic, který jsa ve svém kišlaku kdesi poblíž Džalalabádu skryt pod příkrývkou z kozí kožešiny v praskotu atmosférických poruch tajně ladí na propašované krystalce vzdálené vysílání, přinášející mu vytoužené zprávy ze svobodného světa, nemilosrdně tepající zlořádné poměry vzniklé za vlády talibanských fundamentalistů. Což ve finále zcela jistě brzy přinese těmto zvrhlým autoritářům nevyhnutelný pád a celému světu následně mír i všeobecnou prosperitu.

Realita však může být ovšem poněkud odlišná. Vzpomínám si totiž velmi dobře, že nemalou část vysílacího času zabírala úporná snaha redaktorů čímkoliv naplnit právě onen přidělený vysílací čas. Jde o vcelku očekávatelný jev, nutně provázející nejspíš každé veřejnými prostředky financované vysílání, jehož hypertrofované bujení není nikterak zpětně moderováno ekonomickými výsledky. Ostatně na svých pětadvaceti stanicích s tímtéž u nás dosti neúspěšně bojuje také ČRo.

Často se potřeba vyplnit přidělený čas řešila např. tak, že redaktor (dejme tomu) Běloruské redakce si pozval do vysílání redaktora Gruzínské redakce a prostřednictvím postsovětského esperanta (ruštiny) spolu klábosili třeba o národní kuchyni, hudbě, nebo jiném kulturním specifiku onoho druhého národa. Příště si páni redaktori role prohodili, vlny v éteru mířící hned do dvou zemí byly naplněny kýženým obsahem a americký poplatník jim tudíž mohl poslat na účet vytoužené dolary. Proti mezinárodní kulturní či gastronomické osvětě jistojistě nelze ničehož namítat, ovšem přiznejme si, že s představou rozhlasové stanice bez níž se neobejdou disidenti a lokální vlajkonoši demokracie, to až tak úplně nekořesponduje.

Samozřejmě, že rádio vysílalo také zprávy či jiný informačně „hodnotnější“ obsah, většina zpráv však nepocházela z vlastní originální produkce, ale byla jednoduše přebírána z velkých světových agentur a televizí (CNN, BBC...). Jejich vysílání 24/7 běželo na obrazovkách jak v newsroomu, tak přímo v režiiích vysílacích studií. Samozřejmě ani na tom není nic nestandardního, takto se zpravodajství prostě dělá.

Jelikož však samotní nejvyšší představitelé stanice dnes otevřeně uvádějí, že se činnost RFE/RL z rádiových vln přesunuje ve stále větší míře na internet a sociální sítě, je otázkou, zda je vůbec nutné, aby informace, jež jsou na síti dostupné tak či tak i bez něj, ještě dále zprostředkovávalo právě toto „rádio“.

Jistá část zpráv byla pochopitelně zajišťována také vlastními silami – reportéry na místě. Zde je však třeba odhodit romantické představy o hrdinných novinářích, kteří se šikovnými kličkami vyhýbají rafinovaným úkladům nepřátelských autoritářských režimů.

Externí redaktori působili především v těch zemích, kde to bylo legální a bezpečné (toho času např. též v Moskvě či Kábulu, byť v tom druhém případě šlo o oddělenou městskou čtvrť pod přísnou ochranou amerických pistolníků).

Pamatuji se naprosto přesně, že když čečenské teroristické komando obsadilo moskevské divadlo na Dubrovce a zajalo tam stovky rukojmích (dělal jsem v tu chvíli dozor/support ve vysílací režii ukrajinského servisu), zprávu nám o tom určitě nepodal moskevský zpravodaj RFE/RL, ale přebírala se do probíhajícího živého vysílání právě z BBC.

Další zajímavostí bylo přidělování techniky jednotlivým redakcím. Tak se stalo, že tehdy čerstvě otevřená (2001) a vedením velmi protežovaná afghánská redakce obdržela vysoce sofistikované a tudíž značně drahé digitální mixážní pulty renomované německé značky, ačkoliv afghánští technici a redaktori měli často nemalé problémy i s tou úplně nejzákladnější obsluhou PC (rozuměj, dělalo jim problém uložit soubor, zkopírovat soubor, spustit program...).

Jakým způsobem byla tato nákladná technika využívána si asi každý domyslí...

Naopak celkově velice technicky zdatná, avšak z geopolitického hlediska v tu dobu nepříliš zajímavá Kyrgyzská redakce musela své vysílání odbavovat na obstarožní technice, která možná ještě pamatovala Karla Kryla (to nejspíš trochu nadsazuji).

Samozřejmě netuším, kam se, krom fyzického přestěhování z horní části Václaváku na žižkovský Hagibor, Rádio Svobodná Evropa posunulo za těch více než 20 let, co v něm nepracuji, ale jsem si jistý, že rozdíl mezi obecně zažitou představou o něm a strohou realitou bude i dnes mnohem větší, než si příznivci kontinuálního exportu naší demokracie chtějí připustit.

Svědčí o tom ostatně výrok jednoho z redaktorů uzbeckého servisu, který pro mě byl

natolik překvapivý, že mi až do dneška utkvěl v paměti:

„...náš prezident (myšleno Islam Karimov +2016) je sice diktátor, ale drží alespoň pod krkem islamisty. Kdybychom ho neměli, byl by u nás stejný bordel jako v sousedním Afghánistánu...“

Člověk, který tato slova pronesl, byl de facto protirežimním disidentem, jemuž by v rodném Uzbekistánu hrozilo zatčení a možná i mučení a smrt. Přesto zřejmě sám nijak zvlášť netoužil po tom, aby jeho země, se svými vlastními problémy, vztahy, zvyky, tradicemi, historií i pravidly byla nějak vylepšována zaváděním západních móresů.

Vůbec se tedy nedivím, že Američané už necítili potřebu takovýto vývoz demokracie a hodnot dál platit. A opravdu nevím, jaký by mělo smysl, aby to dále financoval kdokoliv jiný. Tím méně my. Svět se nám od doby Karla Kryla proměnil a rádiové vlny už nějaký čas nejsou tím výlučným nosičem opojné chuti pravdy a svobody jakým byly dříve.

Pravda i svoboda se dnes šíří úplně jinými prostředky, cestu si proráží sama a jen velmi těžko se zastavuje. To jsme si nakonec vyzkoušeli nejen v době pandemie, ale také na nedávném příkladu masových rumunských protestů proti zrušení tamních prezidentských voleb, o kterých jsme se dozvěděli, ačkoliv naše oficiální média celou situaci pokryla prakticky dokonalým mlčením a žádná „štvavá vysílačka“ narušující mainstreamové narativy (upřímně se omlouvám za toto nehezké slovo) k nám dnes nevysílá.

<https://svobodni.cz/novinky/zachranme-radio-svobodna-evropa>